

1956-ra emlékeztek Déván

Írta: **Gáspár-Barra Réka**
2023. október 24. 18:17 (kedd) / **Hunyad**

1956. október 23-ra emlékeztek hétfőn a dévai Téglás Gábor Elméleti Liceumban. Virág Ádám, a tanintézmény Petőfi-programos munkatársa Szikszai Zoltán történelemtanárral közösen szervezett rendhagyó történelemórát az iskola előterében. Alapul a Kolozsvári Magyar Főkonzulátus révén érkezett *1956 a Szabadság reménye* című kiállítás szolgálat, mely nagyméretű posztereken eleveníti fel a forradalom kiemelkedő mozzanatait. A diákok érdeklődéssel követték az előadást, és a történelmi tények felelevenítését követően égő mécsesekből rakták ki az 1956-os évszámot, majd a forradalom emlékét őrző verseket szavaltak, köztük az erdélyi Bartis Ferenc *Utószó* című költeményét, mely 7 év börtönt hozott a szerzőnek. Név szerint is megemlékeztek a forradalom néhány ifjú áldozatáról. „Fontosnak tartottam feleleveníteni 1956 emlékét a diákság körében, hiszen velük egykorú, kevéssel idősebb fiatalok harcoltak a szabadságért. Itt keveset beszélnek október 23-ról, a történelemkönyvekben is csak érintőlegesen említik. De ma már nemzeti ünnep ez az évforduló” – hangsúlyozta Virág Ádám. A rövid, de gondolatébresztő emlékműsora követően a középiskolások diákok megtekintették a *19 perc 56 másodperc* című filmet, amely tizennégy, 1956-hoz kapcsolódó magyar filmből készült montázként eleveníti fel a magyar forradalom eseményeit.

A téglásbeli diákok egy része, magyartanáraik kíséretében hétfőn részt vettek a kolozsvári '56-os megemlékezés keretében bemutatott *Őrizd a lángot* című rockopera előadásán.

Bartis Ferenc: *Utószó*

Maradjunk Erdélynél, méghozzá egy olyan versnél, amely a szó legszorosabb értelmében nem is nevezhető ötvenhatosnak. Viszont elválaszthatatlanul kapcsolódik a forradalom erdélyi történetéhez. Ezt a verset olvasta fel ugyanis Bartis Ferenc a Házsongárdban november elsején. Az eredmény: hét év szigorított börtön a költőnek, tömeges letartóztatások, megtorlások (ennek a mozzanatnak a következményeként vitték el Dávid Gyulát is).

Szétéptve és összetörten

Győzelmektől meggyötörten

Már magzatként bajba ölten

Vándor bölcsőtemetőnkben –

És mégis élünk

Dobra vernek minden vágyat

Árverezés a vasárnap

Nászunkra is gázshír támad

Üresek a gyermekágyak –

És mégis élünk

Elvadult a dülök lelke

Kórót terem tarló mezsgye

Pusztul a föld egyre-egyre

Hull a szikla tenyerünkbe –

És mégis élünk

Fogaskerek futószalag

Egyik elmegy másik marad

Bölcsőnk, sírunk porrá szakad

Zokognak a kövek szavak –

És mégis élünk

Hogyha sírunk: kirőhögnek,

Hogyha kérünk: fel is kötnek,

Hogyha küzdünk: odalöknek

Történelmi kárörömnek –

És mégis élünk

Magyar, szavad világ értse:

Anyanyelvünk létünk vére;

Anyánk szíve tetemére

Átok zúdult: vége, vége... –

És mégis élünk!

Buda Ferenc: *Tizenöt-húsz éves halottak*

Nem Bartis volt az egyetlen, aki börtönbüntetést kapott a verséért. Buda Ferencnek ez – és két másik – költeménye egy év börtönt „ért” a forradalom után; utána még évekig nem jutott publikációs lehetőséghez. Húszéves volt 1956-ban.

Kiontott véreim!

Támadó tűz voltunk,

hús halottak lettünk.

Hajnalló hitünkről

fegyverfogó kézzel

tanúságot tettünk.

Gyermeki karunkba

ereje gyülemlett

forró férfikornak,

csillagos oldalú,

tűzokádó tankok

felnőtté tiportak.

Golyóverte testünk

lankadó lankái

holt anyaggá hülnek,

gránátot markoló,

kimarjult karjaink

jéggé merevülnek.

Sebeink nyitottak,

nyirkos kövön fekszünk,

mostmár nem verekszünk.

Égő, túlvilági

benzines palackok

lángjánál melegsünk.

Nagy Gáspár: *Öröknár: elmúltam 9 éves*

Igazi „rendszerelváltó” vers, a költő 1983-ban írta, és állítólag még Kádár János is olvasta. Ami egyáltalán nem meglepő, hiszen emlékeztethette őt egyik legnagyobb vétékére: Nagy Imre kivégzésére. A versben sorozódó és -végző „NI” kimondatlanul, de mindenki által érthetően a meggyilkolt miniszterelnököket jelöli. Nagy Gáspár 1949 májusában született, Nagy Imrét 1958 júniusában végezték ki – erre utal a vers címe.

a sír

NI ncs sehol

a sír a gyilkosok

a test se I T T

NI ncs sehol

a test se O T T

a csont a gyilkosok

NI ncs sehol

a csont

(p. s.)

egyszer majd el kell temetNI

és nekünk nem szabad feledNI

a gyilkosokat néven nevezNI

Petri György: *Nagy Imréről*

Megrendítő Petri verse, a szépsége pedig pont abban áll, hogy miközben méltó emléket állít a kivégzett miniszterelnöknek, mégsem idealizálja. Nagy Imre úgy jelenik meg, mint az események sodrába került, esendő, vonakodó, lehetőségeket elszalasztó ember – aki viszont a börtönudvaron, a bitófa árnyékában felnőtt történelmi feladatához. És ma is aligha kereshetnénk érvényesebb Nagy Imre-képet a Petriénél.

Személytelen voltál, mint a többi zakos-

szemüveges vezér, nem volt érces

a hangod, mert nem tudtad, hogy mit is mondjál

hirtelenjében a sok egybegyűltnek. Épp a hirtelenje

volt szokatlan számodra. Csalódottan

hallgattalak, cvikkeres öregember,

még nem tudtam

a betonudvart, ahol az ügyész

az ítéletet, bizonyára, elhadarta,

sem a kötél durva horzsolását, a végső szégyent.

Ki mondja meg, mi lett volna mondható

arról az erkélyről. Elgéppuskázott lehetőségek

vissza nem térnek. Börtön, halál

nem közszőrűli ki a pillanat élit,

ha kicsorbult. De emlékeznünk szabad

a vonakodó, sértett, tétova férfira,

akibe mégis

fölszivároghatott

düh, káprázat, országos vakremény,

mikor arra ébredt

a város: lövik szét.

Baka István: *Halottak napja*

Talán a legszemélyesebb kedvencem mind közül. Baka István verséből első olvasásra alig olvasható ki, miről is szól tulajdonképpen; csak a komor képek, a nyomasztó hangulat, a furcsa asszociációk árulkodhatnak a gyermeki rettegés mélyebb okairól. A végén azonban csattan az a „nyolcévesen”, és összeáll a kép: Baka István ugyanis 1948-ban született...

Egy kisfű siet a parkon át,

az esti szélben hintalánc vacog,

zörög a megfakult viharkabát,

az égen borbélytányér-hold inog.

Az emlékmű talapzatán, akár

angyalszárnyakból hullatott pihék,

mécses remegnek, szürke és sivár

a kő, a part, s páncélozott az ég.

Mint oszlopról lehorgadó plakát,

nyirkos csirizszagú a félelem,

s megyek, megyek az őszi parkon át,

zsebemben gesztenyék, nyolcévesen.

Ui.: Tisztában vagyok vele, hogy több olyan szerző és vers van, amely helyet kaphatott volna 1956-os témájú összeállításban; de valahol meg kell húzni a határt. Ha a kedves olvasó úgy érzi, vannak költemények, amelyeket semmiképpen nem lehet kihagyni, jelezze bátran kommentben!